

Representantforslag 115 S

(2009–2010)

fra stortingsrepresentantene Ketil Solvik-Olsen, Henning Skumsvoll, Christian Tybring-Gjedde, Peter N. Myhre, Per Arne Olsen og Oskar Jarle Grimstad

Dokument 8:115 S (2009–2010)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ketil Solvik-Olsen, Henning Skumsvoll, Christian Tybring-Gjedde, Peter N. Myhre, Per Arne Olsen og Oskar Jarle Grimstad om å vurdere Riksantikvarens mandat, fullmakter og rolle

Til Stortinget

Bakgrunn

«Riksantikvaren er som direktorat for kulturminneforvaltning Miljøverndepartementets rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner og kulturmiljøer. Direktoratet skal gi faglige bidrag til departementets arbeid med kulturminnevern.

Riksantikvaren har ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført, og har i denne sammenheng et overordnet faglig ansvar for den regionale kulturminneforvaltningens arbeid med kulturminnevern» (www.riksantikvaren.no).

Gjennom forskrifter og delegasjonsvedtak har Riksantikvaren fått utstrakt myndighet til å avgjøre saker etter kulturminneloven som første instans og som klageinstans. Riksantikvaren skal bidra til at kommunene, gjennom å bruke plan- og bygningsloven og andre virkemidler, tar nødvendige hensyn til kulturminner og kulturmiljøer.

Med bakgrunn i sitt mandat har Riksantikvaren myndighet til å overprøve politisk demokratiske fattede vedtak på kommunal- og fylkesplan. Riksantikvaren kan dermed stille seg utenfor den politiske prosessen, og etter eget skjønn og egen vurdering stanse prosjekter, endre reguleringsplaner eller frede/verne bygninger.

Forslagsstillerne mener Riksantikvarens mulighet til å overprøve politiske vedtak representerer en demokratisk utfordring. Det hjelper ikke at man kan

hevde at Riksantikvaren agerer med de beste intensjoner, fordi Riksantikvaren kan fatte sin beslutning utelukkende basert på egne vurderinger av behovet for vern av kulturminner, mens ansvarlige politikere må fatte sine beslutninger i et helhetsperspektiv.

I det siste har saken aktualisert seg gjennom Riksantikvarens inngripen overfor byutviklingsprosjekter i Oslo. Oslo kommune har tverrpolitiske og enstemmige vedtak for en byutviklingsplan for Bjørvika, men hvor nå Riksantikvaren har engasjert seg og hatt meninger om konkrete punkter i planen, selv etter at prosjektene har vært gjenstand for høringer og omfattende politisk behandling. Dette har bidratt til forsinkelser og økte kostnader knyttet til prosjektene. Riksantikvarens forslag til endringer i forbindelse med Bjørvika-utbyggingen er eksempelvis anslått til et betydelig million-beløp. Dette er kostnader som i dag vil måtte belastes Oslo kommunes budsjett, og således ramme kommunens prioriterte velferdsoppgaver.

Også i Tønsberg har Riksantikvaren lagt inn innsigelse på et byutviklingsprosjekt (bygging av rådhus og Nav-senter). I Tønsberg har planen vært gjenstand for omfattende politisk behandling, og en inngripen i en sen fase av en lang politisk prosess forsinker og fordyrer en nødvendig byutvikling på samme måte som i Oslo kommune. Når det ikke finnes overprøvningsmuligheter, settes ofte det store lokale engasjementet tilbake eller forvitret.

Forslagsstillerne mener det er grunnleggende problematisk og udemokratisk når et organ som er satt til å utøve en kontrollfunksjon, vil gå inn og overprøve (endre) politisk demokratiske fattede vedtak. Det blir enda mer problematisk når dette organet ikke har noen klageinstans, rent bortsett fra gjennom behandling av saken i Stortinget.

Reguleringsplaner og arealplaner vedtas politisk etter omfattende høringsrunder, hvor innspill og hørings svar forsøkes ivarettatt i størst mulig grad. Ingen

høringsinstans har vetorett, bortsett fra Riksantikvaren som ene og alene kan stoppe eller skrinlegge prosjekter i planverket på grunn av hensynet til kulturminner og kulturmiljøer. Riksantikvaren kan med andre ord helt se bort ifra andre relevante hensyn som taler for gjennomføring av planene. Det stilles blant annet ikke krav til at Riksantikvaren på noen måte trenger å ta samfunnsøkonomiske hensyn i sine vurderinger.

Sammenlignet med våre naboland har den norske Riksantikvaren en svært sterk stilling. I Sverige har Riksantikvarembudet det overordnede ansvaret for at loven overholdes og kan anke vedtak fattet av domstol eller annen myndighet i henhold til loven. Länsstyrelsene fungerer som tilsynsmyndigheter på läsnivå.

Den svenske riksantikvaren kan overklage vedtak fattet av domstol eller annen myndighet i henhold til loven. Øvrige vedtak kan klages inn for alminnelig forvaltningsdomstol dersom det er mulig å påklage vedtaket. Riksantikvaren i Sverige har med andre ord ingen vetorett på politisk fattede vedtak, kun ankerett.

I Danmark er Kulturarvsstyrelsens ansvarsområde først og fremst regulert ved bygningsfrednings- og bevaringsloven og museumsloven. I tillegg finnes det en rekke andre lover og forskrifter som har betydning for Kulturarvsstyrelsens virke.

Forskriften gir detaljert beskrivelse av adgangen til å klage på vedtak fattet av Kulturarvstyrelsen. Med visse unntak kan vedtak fattet av Kulturarvstyrelsen klages inn for kulturministeren. Unntakene gjelder blant annet saker som kan påklages enten til Naturklagenævnet eller Taksationskommisjonen for endelig administrativ avgjørelse. Visse vedtak som er spesifisert i forskriften, kan ikke påklages verken til ministeren eller annen administrativ myndighet.

Det er verdt å merke seg at i Danmark er ikke Kulturarvstyrelsens ansvarsområde knyttet til nye reguleringsplaner/arealplaner så lenge de ikke kommer i konflikt med etablerte og godkjente kulturminner. Den danske «Riksantikvaren» kan derfor heller ikke gripe inn og stanse politisk fattede vedtak i reguleringsplaner.

I Finland er de viktigste lovene for vern av den materielle kulturarven lov om fortidsminner, lov om

vern av bygninger og lov om begrensning i utførsel av kulturgjenstander. Museiverkets (Riksantikvaren) virksomhet styres av flere lover og instruks, blant annet lov om Museiverket og instruks om Museiverket.

Klageinstans for de beslutningene som Museiverket fatter, er i første rekke forvaltningsdomstolene. Man kan anke forvaltningsdomstolens vedtak til Högsta domstolen. I Finland er med andre ord heller ikke Museiverket tillagt noen avgjørelsesmyndighet i politisk vedtatte regulerings- eller arealplaner så sant de ikke kommer i konflikt med etablerte kulturminner.

Både med henvisning til våre nordiske nabolands lovverk for «Riksantikvarer» og Riksantikvarens inngripen i byutviklingsaken i Oslo, mener forslagsstillerne at man bør vurdere om en statlig embedsmann skal ha anledning til å ta «omkamp» på politisk vedtatte reguleringsplaner som er godkjent fylkeskommunalt og av Riksantikvarens faglige overordnede i departementet. Et lovverk som gir Riksantikvaren en slik omkampmulighet til fattede vedtak uten også å måtte legge til grunn blant annet samfunnsøkonomiske hensyn, vil mange hevde undergraver vårt politiske system, en demokratisk prosess og hva samfunnet er best tjent med. Det er med andre ord meget spesielt at Riksantikvaren gjennom forskrifter og delegasjonsvedtak har utstrakt myndighet til å avgjøre saker etter kulturminneloven som første instans og samtidig som man fungerer som klageinstans. Dette fraviker prinsippet om at enhver sak som ankes, skal avgjøres av høyere myndighet såfremt ikke anken tas til følge.

Forslagsstillerne mener det er nødvendig at mandat og praksis hos Riksantikvaren bør evalueres og gjennomgås.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen fremlegge sak om Riksantikvarens mandat, fullmakter og rolle.

20. april 2010